

Пахолук Р. И.

РЕФОРМА БОГОСЛОВСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ГАЛИЧИНЕ (1929 – 1944 гг.)

В статье поднята проблема реформирования богословского образования в Галичине (1929-1944 гг.), возле истоков которой были такие выдающиеся церковные деятели, ученые-теологи и педагоги, как митрополит Андрей Шептицкий и доктор богословия, отец Йосиф Слепой. Проанализирован процесс образовательной реформы и ее значение для Украинской Церкви и национальной истории в целом.

Ключевые слова: академия, Андрей Шептицкий, богословие, Галичина, Йосиф Слепой, образовательная реформа.

Pakholok R.I.

THE REFORM OF THEOLOGICAL EDUCATION IN GALICIA (1929 - 1944)

This article highlights the problem of the reform of theological education in Galicia (1929-1944), the beginning of which belongs to such prominent church leaders as: scientist-theologian and educationist, Metropolitan Andrey Sheptytsky and the doctor of theology and the priest Yosyf Slipyj. There was analyzed the process of educational reform and its meaning for Ukrainian Church in particular and national history in general.

Key words: academy, Andrey Sheptytsky, theology, Galicia, Yosyf Slipyj, educational reform.

УДК 373.1

Примакова В.В.*

**РОБОТА ІНСТИТУТІВ УДОСКОНАЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УЧИТЕЛІВ
У 40-ВІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Статтю присвячено розгляду особливостей діяльності інститутів удосконалення кваліфікації вчителів з моменту їх створення в Україні та в повоєнні роки ХХ століття; проаналізовано вплив їх діяльності на розвиток післядипломної освіти вчителів початкових класів.

Ключові слова: інститут удосконалення кваліфікації вчителів, повоєнний період, структура та особливості діяльності, форми професійного розвитку.

Професійна діяльність займає найбільш тривалий період у житті кожної людини. Однак порівняно з багатовіковою історією розвитку освіти історія розвитку післядипломної освіти вчителів є досить молодого галуззю педагогічної науки. Її виникнення і початок становлення пов'язують із другою половиною ХІХ століття. Першими кроками у напрямку неперервного професійного розвитку вчителів вважаються організація і проведення окремих фрагментарних форм професійного спілкування та обміну педагогічним досвідом (конференції, зустрічі, перші з'їзди та конгреси тощо). Проте ними було охоплено досить обмежену кількість зацікавлених фахівців і проводилися вони несистематично. Потребу в оновленні, розширенні знань й удосконаленні професійних умінь педагога відчували завжди. Однак створення, становлення і розвиток системи післядипломної освіти вчителів відбувалися значно пізніше.

Вивченню різних аспектів функціонування післядипломної педагогічної освіти приділяли значну увагу педагоги і вчені радянських часів та сучасні вітчизняні науковці. Дослідженню історичного аспекту питань загального розвитку системи освіти присвятили свої праці М.Євтух, В.Кузьменко, Н.Слюсаренко, О.Сухомлинська, М.Фіцула та інші. Теоретико-методологічні основи розвитку системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів висвітлювали у своїх наукових працях А.Зубко, М.Кларин,

* © Примакова В.В.*

В. Олійник, Н. Протасова та інші науковці. Питання ефективності курсової підготовки в післядипломній освіті вивчали Л. Гончаренко, О. Пехота, В. Онушкін, О. Шиян та інші. Історію становлення базової та післядипломної педагогічної освіти досліджували О. Дубасенюк, С. Крисюк, А. Кузьмінський, В. Луговий, В. Майборода. Незважаючи на постійний інтерес педагогічної науки до проблем розвитку післядипломної освіти вчителів, вважаємо важливим детальний розгляд особливостей діяльності закладів неперервної освіти в різні історичні періоди, зокрема інститутів удосконалення кваліфікації вчителів на початку їх створення і функціонування.

Мета статті – розглянути й схарактеризувати особливості діяльності інститутів удосконалення кваліфікації вчителів з моменту їх створення в Україні та в повоєнні роки ХХ століття; проаналізувати вплив їх діяльності на фахове зростання педагогів та на подальший розвиток післядипломної освіти вчителів початкових класів.

Аналіз дисертаційних досліджень вітчизняних науковців (С. Крисюк, А. Кузьмінський, В. Луговий, В. Майборода) дає підстави стверджувати, що заходи фахового вдосконалення в дореволюційній Україні мали фрагментарний характер, а тому не могли задовольнити потреби вчителів у постійному професійному розвитку, не діяли впродовж професійного життя. Водночас характерними ознаками того періоду були пошук, зародження змісту і форм післядипломної педагогічної освіти. Подальше становлення післядипломної педагогічної освіти на початку ХХ століття було зумовлено докорінними змінами в політичному, суспільному житті, до яких призвели революції 1905, 1917 років, громадянська війна та зміна капіталістичного устрою соціалістичним. Окреслені події безперечно вплинули на подальший розвиток і післядипломної освіти України. Однак безпосередній початок її функціонування як системи (ще не досить усталеної, нечітко визначеної та структурованої, проте необхідної складової системи народної освіти) пов'язуємо зі створенням 1939 року перших в Україні обласних інститутів удосконалення вчителів (Постановою РНК УРСР № 86 від 5 лютого 1939 р. – у містах Київ і Харків, Постановою РНК УРСР № 956 від 17 березня 1939 р. – у решті областей України). Ці заклади пропонувалось створювати шляхом реорганізації обласних методичних кабінетів. Підпорядковувалися вони обласним відділам народної освіти та покликані були розв'язувати актуальні на той час проблеми [1; 2].

Першочерговими завданнями Української республіки довоєнних часів проголошувалося здолання неграмотності, охоплення навчанням всіх дітей, що досягли семирічного віку. Після війни 1941-1945 років на перший план виступають дещо інші проблеми. Згідно з постановою Раднаркому УРСР від 28 вересня 1943 року «Про поновлення роботи шкіл у 1943-1944 навчальному році в районах Харківської, Сумської, Полтавської... областей, звільнених від фашистських окупантів» в означених місцях, а потім і на всій території республіки розпочалась робота з відбудови шкіл, повернення дітей до навчання. Останнє потребувало забезпечення учнів необхідними речами (одягом, взуттям, харчуванням) і шкільним приладдям (підручниками, зошитами, ручками). Окреслені проблеми було розв'язано тільки наприкінці 40-х років, про що свідчать звіти обласних відділів народної освіти, протоколи засідань, інші архівні матеріали [3-6].

Однією ж із найважливіших проблем тодішньої системи народної освіти тривалий час залишалось забезпечення школи, зокрема початкової, педагогічними кадрами. Нестача вчителів у цей період розв'язувалась різними шляхами: відбір кращих учнів-випускників для подальшої роботи в школі, заочне навчання наявних кадрів, організація вчительських курсів, семінарів, відстеження повернення випускників педагогічних училищ та інститутів до роботи в школі. Підвищення фахового та ідейно-політичного рівня вчителів початкових класів відбувалась у той час засобами співпраці в методичних об'єднаннях, методкущах, з міськими і районними педкабінетами, відділами народної

освіти тощо. Проте такої роботи було недостатньо для забезпечення шкіл республіки досвідченими фахівцями. Так і виникла ідея створення інститутів удосконалення кваліфікації вчителів «... з метою всебічного і систематичного вдосконалення кваліфікації кадрів народної освіти» [3, с. 2]. Розгляд особливостей роботи цих закладів у 40-і роки ХХ століття, характеристика структури, функцій їх діяльності дозволить проаналізувати напрямки розвитку післядипломної освіти в соціалістичній республіці, висвітлити позитивний досвід, який використовується і сьогодні – в період відбудови національної системи освіти незалежної України.

Перші звіти обласних інститутів удосконалення кваліфікації вчителів знайдено в архівах за 1945-1946 навчальний рік [3; 7-9]. У своїй роботі працівники й актив інститутів керувалися тоді постановою РНК СРСР від 21 квітня 1944 року «Про заходи до поліпшення якості навчання в школі», спрямовуючи основну увагу «на рішучу боротьбу з проявами формалізму в навчанні учнів і оволодінні ними основ наук» [3, с. 2].

Серед основних заходів, здійснених працівниками закладів у цей період, звіти містять інформацію про організацію і проведення роботи з оволодіння вчителями марксизмом-ленінізмом і вдосконалення кваліфікації в галузі підвищення їх теоретичного рівня за спеціальністю, педагогічних знань і методичної майстерності. Відзначено також, що упродовж кожного року вивчався досвід навчально-виховної роботи кращих учителів і шкіл, досвід роботи завідувачів початковими школами, директорів шкіл, керівників методичних об'єднань і завідувачів райпедкабінетами; узагальнювався кращий досвід педагогів, що розповсюджувався серед учительських мас, методкущів, райпедкабінетів області [3; 6-8].

Структура звітів 1945-1950 років дозволяє простежити основні напрямки роботи, які були окреслені урядом республіки та керівництвом освітньої галузі для реалізації створеною 1939 року та відновленою в повоєнні роки установою [3; 5; 6; 10].

Починався кожен звіт із розділу, що висвітлював організаційні питання роботи інститутів, характеризуючи приміщення закладів та склад його працівників. Так, Херсонський інститут удосконалення кваліфікації вчителів 1945 року займав всього 3 кімнати, тільки пізніше кількість приміщень збільшилась. Відповідно до штатного розпису при інституті спочатку функціонувало 7 кабінетів з обслуговуючим штатом методистів у кількості 7 осіб (кабінети початкових класів, мов і літератури, хімії та біології, математики і фізики, педагогіки, історії та географії, військової та фізичної культури). Починаючи з 1947 року склад працівників дещо розширився. Обладнання кабінетів спочатку було розміщено в двох кімнатах і складалося переважно з саморобних таблиць, схем, макетів, картин і речей, виготовлених силами учнів шкіл, учителів під керівництвом завідувачів кабінетів інституту. Всього нараховувалося 287 предметів: портрети з анатомії та педагогіки, гербарії, мовні таблиці і схеми. Наочність для початкових класів складала 58 одиниць. Крім того, згідно зі звітом, велику потребу кабінети відчували в спеціальній методичній літературі, наочних посібниках відповідно до програмних вимог окремих дисциплін, у розроблених методичних розробках до основ наук, особливо для 1-4 класів. Кабінети не мали ще потрібного устаткування [3]. Лише в 1948-1949 роках незначно покращується стан у цьому напрямку [5; 10].

Усі щорічні звіти інститутів 40-х років містили ділову та громадсько-політичну характеристику кожного наукового співробітника, де було вказано вік, стаж, освіту, його професійні й особистісні якості, додаткові навантаження.

Крім штатних працівників, при кожному кабінеті було створено актив з кращих учителів та інспекторів шкіл для надання належної допомоги інституту в здійсненні його завдання. Актив інституту зазначеного періоду складався з 58-60 осіб (актив кабінету початкових класів – 10 осіб). Згідно із документами, він надавав значну

допомогу працівникам у збиранні і розповсюдженні кращого досвіду навчальної роботи вчителів, на основі чого укладалися методичні розробки, що були популяризовані серед учительських мас [3]. Ці напрацювання популяризувались інститутом, обговорювались на засіданнях методкущів, методичних об'єднань учителів початкових класів.

Наступна структурна складова звітів висвітлювала заходи з підвищення фахового та ідейно-політичного рівня робітників народної освіти. Основною формою в 1945-1946 навчальному році був постійно діючий семінар для вчителів, план і програму якого на навчальний рік розробляли і затверджували відповідно до рішення обласної ради депутатів трудящих. Згідно з планом у кожному районі, райцентрі та при 2-3 методкущах один раз на місяць для вчителів початкових класів проводився одноденний семінар (з попередньою підготовкою до нього).

Семінар працював з 1945 року щорічно з вересня до травня. Його рекомендований навчальний план для вчителів початкових класів був розрахований на 64 навчальні години, виключаючи самостійну роботу. У ньому яскраво простежуються пріоритетні напрямки розвитку фахівців окресленого періоду. Так, на вивчення книги «Про Велику Вітчизняну війну Радянського Союзу...» було відведено 10 годин. Розгляд питань з історії народів СРСР передбачав 20 годин. Ділову підготовку мало забезпечити 12 годин з педагогіки та 22 години з методик навчання в початковій школі. Отже, половину семінарського часу було присвячено питанням світоглядної та ідейно-політичної спрямованості, приблизно стільки ж часу використовувалося на фахову підготовку вчителів початкових класів до педагогічної діяльності. Варто відзначити, що цей план розраховано на вчителів початкової ланки освіти, більшість з яких на той час або не мало педагогічної освіти взагалі, або мало середню спеціальну освіту. Наголосимо й на специфіці роботи вчителя початкових класів, які викладають більшість або всі навчальні предмети, а тому мають бути обізнаними з методик різних дисциплін. Відтак ефективність використання семінарського часу могла б бути вищою за умови посилення методичної складової, проте змінити план було неможливо з ідеологічних, політичних причин.

Для читання доповідей і лекцій притягались найбільш кваліфіковані педагоги, а для читання лекцій з основ Марксизму-Ленінізму і книги т.Сталіна – відповідальні працівники РКП/б/У і партактиву району. Систематично слухали доповіді членів РК КП/б/У «Про міжнародне становище». Планувалося, що постійно діючим семінаром мало бути охоплено більшість учителів області.

Іноді на прохання вчителів додатково опрацьовувались теми, зумовлені професійними потребами педагогів, і вимагали негайного розгляду: робота вчителя з двома класами; усний рахунок в 1-4 класах; методика пояснювального читання; уроки читання в букварний період; уроки письма в букварний період; робота з семилітками; підготовка вчителя до пояснювального читання; переказ в 4 класі [3].

Практичне керівництво й організацію роботи семінару було покладено на завідувачів райпедкабінетами, а відповідальність за ефективну роботу – на завідувачів РайВНО. Методисти інституту перевіряли роботу постійно діючого семінару в районах області, надавали допомогу. В їх обов'язки входило простежити, чи в кожному районі працював постійно діючий семінар протягом навчального року; чи готувалися завчасно до роботи семінару вчителі; яка кількість учителів відвідувала семінари.

Крім постійно діючих, кабінетами інституту періодично скликались планові тематичні семінари. Їх завданнями було обговорення актуальних методичних питань, що виникають під час роботи в школі (боротьба з формалізмом у викладанні і навчанні, організація повторення навчального матеріалу; обмін досвідом у застосуванні наочності та її виготовленні; підготовка до іспитів та екзаменів; обговорення теоретичних доповідей). Так, кабінетом початкових класів Херсонського інституту вдосконалення

кваліфікації вчителів (у 1945-1946 н.р.) було проведено 4 таких семінари. Кількість робочих годин складала 24 години. Планом передбачалась участь у семінарі 140 слухачів, фактично брали участь 80 осіб. Серед основних питань семінарів були: складання плану роботи класного керівника; граматичний розбір в 1-4 класах; норми оцінювання знань учнів; результати відвідування уроків окремих учителів; розв'язування задач з арифметики; розв'язання рівнянь; орфографічний режим у школі [3]. Зазначені семінари було організовано для вчителів початкової школи, вчителів-предметників, завідувачів навчальними частинами шкіл, керівників метод секцій і методоб'єднань.

Крім зазначених заходів, кабінетами інститутів у повсякденній роботі надавались для вчителів і керівних робітників народної освіти консультації з різних питань навчальної, виховної, позакласної, позашкільної роботи з учнями. Консультації щороку набирали масового характеру, їх ефективність зростала за рахунок письмових індивідуальних і групових консультацій для вчителів районів області. Серед типових питань, з якими звертались до інституту, були такі як розв'язувати задачі (конкретні номери з підручників); складання аналізу контрольних робіт; перекази в 4 класі; розв'язання задач у 1 класі на два питання; види письмових робіт у 1 класі; вивчення таблиці множення у 3 класі; вивчення геометричного матеріалу в 3 класі та інші. Питання з педагогіки, з якими найчастіше зверталися до працівників інституту: планування роботи з двома класами, критерії оцінок успішності учнів, структура уроків у початкових класах, вимоги до бесіди в процесі пояснення нового матеріалу, аналіз уроку, план уроку [3; 11]. Як бачимо, більшість учителів хвилювали методичні питання, відповіді на які дозволяли організовувати навчально-виховний процес у початковій школі. Це свідчить про зацікавленість педагогів у ефективному виконанні професійної діяльності, про потребу в якісній підготовці до неї та фаховому зростанні.

З 1945 року за розпорядженням Міністерства освіти України з 10 червня по 10 липня були організовані та щорічно проводилися місячні курси підвищення кваліфікації для вчителів початкових класів [3; 12, с. 262]. Навчання проводилося за відповідним планом Міністерства Освіти. Лекції педагогічно-методичного циклу читали наукові робітники інститутів, використовуючи при цьому аналіз стану успішності та викладання в школах області. Склад викладачів було укомплектовано інститутами. Крім запланованих, було прочитано лекції за запитаннями слухачів з педагогіки, методики виховної роботи та роботи з батьками. З 10 липня до 10 серпня проводились подібні курси для вчителів-предметників 5-10 класів. Звичайно такі курси не могли охопити більшість учителів навчанням, проте вони були однією з форм, що передували створенню, затвердженню й упровадженню 1948 року єдиної очно-заочної системи вдосконалення вчителів, підвищення їх кваліфікації [5].

З метою обміну педагогічним досвідом організації навчально-виховного процесу та вдосконалення форм і методів роботи інститутами була започаткована в цей період організація щорічних педагогічних виставок (з ініціативи Міністерства освіти). Матеріалами виставки були шкільна документація, планування від досвідчених учителів, конспекти відкритих уроків, наочність, виготовлена силами вчителів і учнів. Виставки поповнювались протягом року. Так, кабінетами Херсонського інституту було зібрано за 1945-46 навчальний рік для обласної виставки з районів, шкіл області 186 примірників [3]. Весь матеріал використовувався кабінетами для стимулювання у виготовленні наочності школами, для популяризації досвіду і результатів професійної діяльності, обміну педагогічним досвідом. Щороку кількість примірників поступово збільшувалась, їх якість покращувалась. Інститути допомагали в організації педагогічних виставок у районних педагогічних кабінетах.

Системою освіти повоєнних років було розпочато активну роботу з вивчення, узагальнення та розповсюдження серед учителів кращого педагогічного досвіду. З цією

метою інститути вдосконалення кваліфікації вчителів користувалися різними засобами. Працівники кабінетів вивчали стан викладання, форми організації навчального процесу, особливості застосування на уроках різноманітних методів шляхом відвідування уроків. Розсилали в школи районів тексти контрольних робіт з мови, арифметики. Одержані ж роботи підлягали якісному та кількісному аналізу. Вивчався, спрямовувався і популяризувався досвід виготовлення наочності. Аналізувались особливості організації самостійної класної та домашньої роботи учнів. Практикувались відкриті уроки з наступним їх обговоренням на засіданнях методичних об'єднань, методкущів, секцій. Увесь зібраний матеріал вивчався, узагальнювався і популяризувався серед учителів області шляхом виступів методистів на учительських конференціях, на обласних нарадах керівників закладів народної освіти, на засіданнях методичних об'єднань і педрадах шкіл. Через висвітлення кращих зразків і результатів роботи в обласній пресі, через складання методрозробок, методлистів, консультацій популяризувався кращий досвід роботи вчителів і шкіл. Практикувались виступи співробітників інституту на радіо з радіолекціями з актуальних тем: «Ушинський – батько російської педагогічної науки»; «Правила для учнів»; «Виховна робота вчителів і батьків» [11].

Співробітники інституту і члени активу складали методичні розробки, що входили до «Збірника матеріалів» цих закладів. Їх друкували, поповнюючи фонд методичної літератури інституту, надсилали до райпедкабінетів, методкущів для обговорення та використання в практичній педагогічній роботі.

Значну допомогу інститути надавали райпедкабінетам щодо організації методичної роботи в районах. Умови для виконання положення про райпедкабінети в Україні були вкрай несприятливими, їх фактичне становище було важким і вимагало підтримки з боку різних ланок народної освіти. Інститути скеровували роботу райпедкабінетів на збирання кращих зразків педагогічної майстерності вчителів і їх популяризацію серед учителів кожного району. Для педагогічних кабінетів розроблялись орієнтовні плани роботи методкущів, предметних методкомісій і секцій; пропонувався приблизний перелік практичних заходів для організації роботи і керівництва методкущами району (інститути радили поповнювати кабінети зразками всіх видів планування роботи вчителів, голів методкущів).

З райпедкабінетами проводились інструктивні наради в інститутах та районах з питань організації і контролю роботою районних методкущів – предметних об'єднань. Співробітники обласних інститутів відвідували райпедкабінети з питань консультаційного й організаційного характеру. Між ними велося листування, встановлено відповідний контроль за діяльністю. У звітах обласних інститутів того періоду неодноразово наголошувалося на тому, що «недостатній живий зв'язок з педкабінетами районів і нечасті виїзди співробітників інституту до районів зумовлюються роботою завідувачів кабінетів інституту за сумісництвом у школах міста у зв'язку з низькою оплатою в інституті» [3, с. 86]. Тільки наприкінці 40-х років було забезпечено кадровий склад обласних інститутів працівниками, для яких це стало основним місцем роботи.

Ще одним напрямком діяльності обласних інститутів удосконалення кваліфікації вчителів було забезпечення ефективної роботи їх бібліотек. Якщо в перших звітах Херсонського інституту вказано, що бібліотеки перебувають у стадії організації та комплектування навчальної і політичної літератури та мають обмежену кількість примірників (587 примірників у Херсоні) [3], то у звітах наступних років простежується позитивна динаміка щодо збільшення не тільки кількості примірників, але й їх різноманітності та практичної спрямованості, що було і залишається важливим для професійного розвитку вчителів.

Отже, аналіз звітів роботи обласних інститутів удосконалення кваліфікації вчителів

у повоєнні роки, інших документів дозволяє відстежити і схарактеризувати як позитивні, так і негативні ознаки їх діяльності. З одного боку, на ці установи покладено важливі функції та завдання, спрямовані на забезпечення радянських шкіл кваліфікованими кадрами. Водночас інститути працюють певний час, «не маючи затвердженого положення, що не дозволяє чітко визначити їх місце в системі народної освіти, щоб бути поставленими на потрібний рівень» [3, с. 89]. Виконання певних видів діяльності часто має формальний характер, що зумовлено незадовільними умовами функціонування закладів. Однак конструктивним є те, що основні напрямки роботи інститутів удосконалення кваліфікації вчителів, визначені ще на початку їх діяльності, збереглися й до сьогодні. Звичайно, упродовж наступних десятиліть функції закладів розширювались, можливості для професійного зростання педагогів ставали більш потужними, засоби вдосконалювались і трансформувались разом зі змінами пріоритетних освітніх завдань та ускладненням вимог до рівня освіти в Україні та професіоналізму освітян. Проте основа системи післядипломної освіти вчителів, що була закладена в 40-і роки ХХ століття, безперечно була продуктивною і мала потужний потенціал, що підтверджується тривалістю ефективного використання установлених тоді форм удосконалення фахової підготовки педагогів і тим, що вони і нині є актуальними та результативними. Роль системи післядипломної освіти у професійному розвитку вчителів постійно зростає, оскільки здатна забезпечити неперервність їх фахового зростання в сучасному мінливому світі. Відтак слід досліджувати й використовувати кращі її надбання в різні періоди функціонування, аналізуючи як позитивні, так і негативні риси й ознаки діяльності. Це дозволить свідомо й ефективно розв'язувати важливі освітні проблеми, забезпечуючи вдосконалення кожного педагога упродовж професійного життя.

Література:

1. Постанова РНК УРСР № 956 від 17 березня 1939 р. – в решті областей України / Збірник наказів і розпоряджень народного комісаріату освіти УРСР // Бібліотека ЦДАВО України. – березень 1939 р., № 8. – 48 с.
2. Положення про республіканський, крайовий (обласний) інститут удосконалення вчителів // Советская педагогика. – 1939. – № 12. – С. 41-44.
3. Звіт Херсонського обласного інституту вдосконалення вчителів за 1945-1946 н.р. / Херсонський обласний відділ народної освіти виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих // Державний архів Херсонської області. – Ф – Р 2239 св 3. – Оп 1. – Спр. 50. – 91 арк.
4. Рішення виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих. Справа № 1 (1947 р.) // Державний архів Херсонської області. – Ф – Р 2239 св 3. – Оп 1. – Спр. 167. – 97 арк.
5. Звіт Херсонського обласного інституту вдосконалення вчителів за 1948-1949 н.р. / Херсонський обласний відділ народної освіти виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих // Державний архів Херсонської області. – Ф – Р 2239 в 24. – Оп 1. – Спр. 232. – 152 арк.
6. Звіт Харківського обласного відділу народної освіти за 1947-1948 н.р. на 278 аркушах; // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 533. – 278 арк.
7. Осолов П.В. Короткий нарис історії Чернівецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти / П.В. Осолов, В.Ф. Федорак, Н.І. Черкач; передмова В.М. Крамара – Чернівці: Зелена Буковина, 2005 – 60 с.
8. Історія Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського, 1940-2010 / [Зелюк В.В. та ін.; упоряд.: Деменко О.О. та ін.; редкол.: В.В. Зелюк (голова редкол.)]. – Полтава : ПОІППО, 2010. – 573 с..
9. Червінська О.Ю. Післядипломна педагогічна освіта в Автономній Республіці Крим: періодизація її становлення та розвитку / О.Ю. Червінська // Освіта Донбасу. – 2006. – № 3-4. – С. 106-112.

10. Звіт Херсонського обласного інституту вдосконалення вчителів за 1947-1948 н.р. / Херсонський обласний відділ народної освіти виконкому Херсонської обласної Ради депутатів трудящих // Державний архів Херсонської області. – Ф – Р 2239 в 24. – Оп 1. – Спр. 181. – 152 арк.
11. Методические разработки, письма, составленные Херсонским областным институтом усовершенствования квалификации учителей // Державний архів Херсонської області. – Ф - Р 2419. – Оп 1. – Спр. 7. – 327 арк.
12. Наказ № 699 від 29 квітня 1948 року про курси перепідготовки вчителів та керівних кадрів влітку 1948 року / Накази Міністерства освіти УРСР з питань основної діяльності з № 22 по № 711 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 387. – 273 арк.

Примакова В.В.

РАБОТА ИНСТИТУТОВ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ
В 40-Е ГОДЫ XX ВЕКА

Статья посвящена рассмотрению особенностей деятельности институтов усовершенствования квалификации учителей с момента их создания в Украине и в послевоенные годы XX века; проанализировано влияние их деятельности на развитие последипломного образования учителей начальных классов.

Ключевые слова: институт усовершенствования квалификации учителей, послевоенный период, структура и особенности деятельности, формы профессионального развития.

Primakova V.V.

WORK INSTITUTES FOR ADVANCED TRAINING OF TEACHERS IN THE 40-IES OF XX CENTURY

The article deals with the peculiarities of the institutes for advanced teacher training since their establishment in Ukraine and in the postwar years of the twentieth century, analyzed the impact of their activities on the development of post-graduate education of primary school teachers.

Key words: Institute of Advanced teacher training, post-war period, the structure and characteristics of activities, forms of professional development.

УДК 371.13

Прокопів Л.М.*

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ СІЛЬСЬКОЇ
МАЛОКОМПЛЕКТНОЇ ШКОЛИ (90-ТІ РОКИ XX СТ.)

У статті розглядаються проблеми підготовки вчителів для сільської малокомплектної школи у 90-х рр. XX ст., аналізується специфіка роботи вчителя в умовах малокомплектної школи, завдання, що ставились перед учителем в умовах його роботи у сільській малокомплектній школі певний історичний проміжок часу.

Ключові слова: малокомплектна школа, підготовка учителя, педагогічні ВНЗ.

Сільська школа на сьогодні є важливою складовою системи сучасної освіти, яка має не лише педагогічну, а й соціальну функцію. Така школа є єдиним гарантом права дитини на повноцінну освіту та соціальний захист. Зрештою сільська школа, виконуючи соціальну роль, зберігає генетичний потенціал української нації.

Питання функціонування сільської малокомплектної школи, специфіки організації та вдосконалення навчально-виховного процесу в ній стали предметом досліджень О. Коберник, В. Мелешко, В. Помагайби, Н. Присяжнюк, І. Прокопович, О. Савченко, В. Стрезікозіна, Г. Суворової, Г. Тришневської. В останні роки вийшли публікації дослідників з питань підвищення ефективності освітньої діяльності в класах-комплектах (О. Біда, М. Зайкіна, В. Кузь, Н. Присяжнюк, О. Савченко та ін.).

* © Прокопів Л.М.*